

Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς (1296-14/11/1359)

/ [Πεμπτουσία](#)

Image not found or type unknown

Μέγας πατήρ της Εκκλησίας και οικουμενικός διδάσκαλος. Η διδασκαλία του για τη θέωση του ανθρώπου και τη μετοχή του στις άκτιστες ενέργειες του Θεού, εκφράζει την ουσία της ορθόδοξης πνευματικής ζωής, σε πλήρη αντίθεση με την εκκοσμικευμένη θεολογία της εποχής του, που διαμορφώθηκε με την επίδραση του σχολαστικιστικού ανθρωποκεντρισμού του ρωμαιοκαθολικισμού.

Agios Gregorios Palamas 18

Ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς αποτελεί σπάνια περίπτωση στη ζωή της Εκκλησίας. Πρόκειται για θεολόγο θεόπτη, που εκφράζει την ουσία της ορθόδοξης πνευματικής ζωής με μοναδικό συνθετικό τρόπο. Έχει ως θεμέλιο της πνευματικής του κατάρτισεως τη βίωση της θείας χάριτος και, τη θέωση μέσα στο φως των ακτίστων ενεργειών του Θεού. Προικισμένος με οξύ νού μπόρεσε να κινηθεί άνετα στον χώρο της θεολογίας και να εκφράσει ακραιφνή τριαδολογία με τα σημαντικά έργα του

Γεννήθηκε το 1296 στην Κωνσταντινούπολη από επιφανείς γονείς. Ο πατέρας του Κωνσταντίνος Παλαμάς προερχόμενος από τη βαθύτερη Μικρά Ασία ήταν συγκλητικός και μέλος της αυτοκρατορικής αυλής του Ανδρονίκου Β'. Ο αυτοκράτορας τον εκτιμούσε ιδιαίτερα και γι' αυτό του ανέθεσε την ανατροφή του Ανδρονίκου Γ', εγγονού και διαδόχου του. Φαίνεται όμως ότι δεν τον απορροφούσαν τόσο τα πολιτικά έργα όσο τα πνευματικά, αφού κάποτε σε συνεδρίαση της συγκλήτου, θέλοντας ο αυτοκράτορας να του ζητήσει τη γνώμη του τον βρήκε αφοσιωμένο στην προσευχή και δεν τον διέκοψε, πιστεύοντας ότι βοηθεί περισσότερο με την προσευχή του παρά με τις σκέψεις του. Ο πατέρας του, αφού πρόλαβε να φορέσει το ράσο του μοναχού και να λάβει το όνομα Κωνστάντιος, κοιμήθη σχετικά νέος, όταν ο Γρηγόριος ήταν επτά ετών. Την προστασία του ανέλαβε ο αυτοκράτορας.

Η μητέρα του Καλή και οι αδελφές του Επίχαρις και Θεοδότη κατέληξαν μοναχές, όπως και οι αδελφοί του Μακάριος και Θεοδόσιος, που τον ακολούθησαν στον μοναχικό βίο. Ο Γρηγόριος έλαβε καλή μόρφωση στο πανεπιστήμιο της

Κωνσταντινουπόλεως με διευθυντή τον διάσημο θεολόγο και φιλόσοφο Θεόδωρο Μετοχίτη. Σπούδασε ιδιαίτερα φιλοσοφία. Μόλις 17 ετών, ενώπιον του αυτοκράτορος Ανδρόνικου Β' και πολλών σοφών στα ανάκτορα, σε ομιλία του για τον Αριστοτέλη κατέπληξε όλους τους ακροατές του. Ο παριστάμενος Θεόδωρος Μετοχίτης είπε θαυμάζοντας στον αυτοκράτορα για τον νεαρό ομιλητή: Αν ήταν παρών και ο ίδιος ο Αριστοτέλης θα τον επαινούσε.

Εκτός της αριστοτελικής φιλοσοφίας τελείωσε μαθήματα γραμματικής και ρητορικής. Νωρίς όμως αφιερώθηκε στη μελέτη της Αγίας Γραφής, των Πατέρων της Εκκλησίας και του Συναξαριστή. Την πνευματική ζωή διδάχθηκε πρώτα από τον πατέρα του και τους μοναχούς που συναναστρεφόταν. Μεταξύ αυτών ήταν ο πρώην Αγιορείτης Θεόληπτος Φιλαδελφείας, που τον μύησε στην καθαρή προσευχή. Ο αυτοκράτορας, που ήλπιζε ότι θα τον έχει σύμβουλο, στη θέση του πατέρα του, έβλεπε να τον χάνει. Εικοσάχρονος ο Γρηγόριος αναχώρησε για το Παπίκιο όρος, σπουδαίο μοναστικό κέντρο, όπου αντέκρουσε εκεί νεώτερους Μασσαλιανούς, και στη συνέχεια για το Άγιον Όρος.

Στο Άγιον Όρος ήλθε με τους δύο αδελφούς του. Ο ίδιος υποτάχθηκε στον όσιο Νικόδημο τον Ησυχαστή, που ησκήτο σε Κελλί της μονής Βατοπαιδίου, και ήταν γνωστός σε όλους τους Αγιορείτες για τη σοφία του. Ο άγιος Γρηγόριος έκανε υπακοή «τω γενναίω ανδρί, θαυμαστώ κατά την πράξιν και θεωρίαν» κατά τον άγιο Φιλόθεο τον Κόκκινο. Από τον Νικόδημο ο Γρηγόριος έλαβε το μοναχικό σχήμα. Τα πρώτα μοναχικά του έτη τα έζησε ο άγιος στο Άγιον Όρος και κοντά στη μονή Βατοπαιδίου με αυστηρή άσκηση, νηστεία, αγρυπνία και αδιάλειπτη προσευχή. Προσευχόμενος επανελάμβανε συνεχώς το «φώτισόν μου το σκότος». Κάποτε είδε τον άγιο Ιωάννη τον Θεολόγο και του είπε πως τον έστειλε η Παναγία και του είπε, ότι η Θεοτόκος και ο ίδιος θα του είναι πάντα βοηθοί! Τρία έτη παρέμεινε ο άγιος Γρηγόριος στην υπακοή του οσίου Γέροντός του Νικοδήμου και πολλά διδάχθηκε κοντά του.

Περί το 1320, μετά την οσιακή κοίμηση του γηραιού Γέροντός του αναχώρησε για την ιερά μονή της Μεγίστης Λαύρας, όπου παρέμεινε για μια τριετία. Η φήμη του τον είχε προφθάσει και οι πατέρες τον υποδέχθηκαν θερμά. Υπακούοντας διακόνησε στην τράπεζα και στο ναό. Όλοι εξεπλάγησαν από την εγκράτεια, την άσκηση και την αγρυπνία, την οποία εξασκούσε υπέρμετρα. Ο πόθος του για την ιερά ησυχία τον έκανε να αναχωρήσει και από εκεί.

Οι Λαυριώτες πατέρες λυπήθηκαν για την αναχώρησή του ενώ οι μοναχοί της σκήτης της Γλωσσίας, σημερινή Προβάτα, στην οποία κατευθύνθηκε ο άγιος, χαιρόμενοι τον υποδέχθηκαν, κατά τον όσιο Νικόδημο τον Αγιορείτη. Ο άγιος Γρηγόριος συναντήθηκε εκεί με τον όσιο Γρηγόριο τον Βυζάντιο, ο οποίος ήταν

έξαρχος και κορυφαίος, «μέγας και περιβόητος εις την ησυχίαν, και εις την νηφίν και θεωρίαν κατ' εκείνους τους χρόνους».

Από αυτόν διδάχθηκε ο άγιος πολλά περί των μυστηρίων της νοεράς ενεργείας και της ακροτάτης θεωρίας του Θεού και αξιώθηκε πολλών χαρισμάτων, όπως της συνεχούς κατανύξεως και των καρδιακών δακρύων. Λόγω επιδρομής Τούρκων πειρατών, μετά διετή παραμονή, αναγκάσθηκε να αναχωρήσει και από εκεί και να μεταβεί με δώδεκα μαθητές του στη Θεσσαλονίκη. Κατά μία παράδοση ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς έλαβε το μέγα και αγγελικό σχήμα στο Κελλίον Παναγίας Κρασιάς από τον Γέροντά του όσιο Νικηφόρο τον Ησυχαστή τον Ιταλό, ο οποίος βρισκόταν σε ύψος νηπτικής θεωρίας.

Στη Θεσσαλονίκη δεν έπαυσε την άσκησή του μετά της συνοδείας του. Οι κινήσεις του πραγματοποιούνταν κατόπιν προσευχής και θείας πληροφορίας. Έτσι δέχθηκε να λάβει και το αξίωμα της ιερωσύνης. Κατόπιν μετέβη στη σκήτη της Βεροίας, όπου παρέμεινε επί πενταετία (1326-1331), συνεχίζοντας τη μεγάλη του άσκηση. Εκεί κατά τις πέντε ημέρες της εβδομάδος έμενε έγκλειστος και σιωπών και μόνο το Σάββατο και την Κυριακή εξήρχετο του κελλιού του, για να λειτουργεί και να διδάσκει τους αδελφούς του. Η συνεχής νήψη και προσευχή του είχε δώσει την καλή αλλοίωση και είχε γίνει όλος φως και για όλους φωτεινό παράδειγμα. Ο θάνατος της μοναχής μητέρας του Καλλίστης τον πήγε στην Κωνσταντινούπολη, όπου παρέλαβε τις αδελφές του, τις τοποθέτησε σε γυναικείο ησυχαστήριο και τους δίδαξε την ακρίβεια της μοναχικής πολιτείας. Σε λίγο καιρό η ενάρετη αδελφή του Επίχαρις, η κοσμημένη με πλούσιο προορατικό χάρισμα, αναπαύθηκε εν Κυρίω. Πειρατικές επιδρομές στην περιοχή ανάγκασαν τον θείο Γρηγόριο να αναχωρήσει ξανά και να επιστρέψει στο αγαπητό του Άγιον Όρος.

Προσήλθε στη Μεγίστη Λαύρα και παρά την προθυμία των πατέρων της δεν έμεινε εντός των τειχών της, αλλά αποσύρθηκε στο ησυχαστικό Κελλί του Αγίου Σάββα. Συνέχιζε και εδώ το ασκητικό του πρόγραμμα. Τις πέντε ημέρες της εβδομάδος παρέμενε έγκλειστος, σιωπών και αδιαλείπτως προσευχόμενος και μόνο το Σάββατο και την Κυριακή μετέβαινε στην πλησιόχωρη Λαύρα για να λειτουργήσει. Η ένθεη ζωή του ήταν γεμάτη από θείες οπτασίες και οράματα, πότε κατά τις λειτουργίες στη Λαύρα και πότε στις αγρυπνίες στο κελλί του, όπου του παρουσιάσθηκε η ίδια η Θεοτόκος. Η θέα του ακτίστου φωτός του ήταν συνήθης, όπου κατά τον βιογράφο του «τω θείω φωτί πλουσίως ολως περιλαμπόμενος». Η θεολογία του δόθηκε θαυμαστά άνωθεν, κατόπιν εξαισίου οράματος, και τότε άρχισε να γράφει αγιοπνευματικά τους θαυμάσιους δογματικούς λόγους του.

Το 1335 ψηφίσθηκε ηγούμενος της ιεράς μονής Εσφιγμένου, όπου παρέμεινε επί τριετία. Λόγω σκανδάλων παρητήθη και επέστρεψε στην εράσμια ησυχία του. Επί

των ημερών του στη μονή Εσφιγμένου ήταν διακόσιοι πατέρες, οι οποίοι υπήρξαν μάρτυρες των θαυμάτων του.

[ag.gregorios_palamas](#)

Image not found or type unknown

Συνεχίζοντας τη μυστική ασκητική βιοτή του ο άγιος Γρηγόριος στο Λαυριώτικο ησυχαστήριο του Αγίου Σάββα, την Πεντηκοστή του 1337 ανέγνωσε τις πραγματείες του Καλαβρού μοναχού Βαρλαάμ, οι οποίες είχαν λανθασμένες θεολογικές θέσεις περί της εκπορεύσεως του Αγίου Πνεύματος και εκ του Υιού. Ο Βαρλαάμ στην Κωνσταντινούπολη και στη Θεσσαλονίκη κατηγορούσε και διέβαλλε τους ησυχαστές ως πλανεμένους και ομφαλοσκόπους. Ο μετέπειτα πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως άγιος Ισίδωρος Βουχειράς από τη Θεσσαλονίκη στέλνει στο ερημητήριο του αγίου Γρηγορίου τα λάθη τους και τις αιρετικές αποκλίσεις τους, παρακαλούμενος θερμά και προσκαλούμενος έμπιστα, προβλέποντας ότι νέα αίρεση θα συγκλονίσει την Εκκλησία. Εξήλθε του φίλτατου Αγίου Όρους στη Θεσσαλονίκη, όπου συνέχισε τη μελέτη των βαρλααμικών συγγραμάτων και με επιστολή του προσπάθησε να συνετίσει τον αταπείνωτο συγγραφέα τους, ο οποίος υποκρινόμενος απέφευγε τον δίκαιο και ορθό έλεγχο. Ο φίλος της ειρήνης

Γρηγόριος συνέχισε τους αγώνες του με το σπουδαίο έργο του « Υπέρ των ιερώς ησυχάζοντων», στο οποίο ο Βαρλαάμ απάντησε με το αντιησυχαστικό του έργο «Κατά Μασσαλιανών». Οι άγιοι Γρηγόριος και Ισίδωρος συνήργησαν για την έκδοση του περίφημου Αγιορειτικού Τόμου (1340), του οποίου συντάκτης ήταν ο θείος Γρηγόριος και τον οποίο υπέγραψαν οι πρόκριτοι των Αγιορειτών καταδικάζοντας τον βαρλααμισμό. Στη Θεσσαλονίκη αναπαύθηκε η οσία αδελφή του Θεοδότη κι ο άγιος προσκαλούμενος από τη Σύνοδο μετέβη στην Κωνσταντινούπολη προς αντιμετώπιση του τολμηρού Βαρλαάμ.

Οι θέσεις του αγίου επιδοκιμάσθηκαν και επικυρώθηκαν από τη Σύνοδο της Κωνσταντινουπόλεως του Ιουνίου του 1341. Ο Βαρλαάμ αναγκάστηκε να επιστρέψει στη Δύση. Ο εμφύλιος που ακολούθησε δημιούργησε ταραχές και στην Εκκλησία. Το έργο του Βαρλαάμ συνέχισε ο Γρηγόριος Ακίνδυνος, ο οποίος προστατευόταν από τον πατριάρχη Ιωάννη Καλέκα. Ο άγιος Γρηγόριος στην προσπάθειά του να ειρηνεύσει τους αντιμαχόμενους έπεσε σε περιπέτειες και μάλιστα διώχθηκε και φυλακίσθηκε από την Εκκλησία το 1344. Η άνοδος στον θρόνο του αυτοκράτορος Ιωάννου Κατακουζηνού και του πατριάρχου Ισιδώρου Βουχειρά και η Σύνοδος του 1347 δικαίωσε τον άγιο Γρηγόριο και μάλιστα εκλέχθηκε αρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης. Λόγω των εκεί όμως ακόμη πολιτικών ταραχών στο θρόνο του επίσημα ανήλθε το 1350.

Πριν την ενθρόνισή του στη Θεσσαλονίκη μετέβη ξανά στο Άγιον Όρος και κατόπιν στη Λήμνο, που ήταν αποίμαντη εκείνο τον καιρό και ανέλαβε έκτακτες ποιμαντικές μέριμνες. Η είσοδος του Κατακουζηνού στη Θεσσαλονίκη επέτρεψε και την του Παλαμά στερέωση, τον οποίο υποδέχθηκε ο πιστός λαός με μεγάλες τιμές ως πνευματοφόρο και ειρηνοδότη. Οι ομιλίες του έφεραν σε μετάνοια τους αντιπάλους του. Εμψύχωσε κι ενδυνάμωσε με συνάξεις τον ιερό κλήρο της πόλεως. Λειτουργούσε συχνά και κήρυτε πάντα άψογα. Οι σωζόμενες ομιλίες του ήταν παιδαγωγικές και ψυχωφελείς, αφορμές μετανοίας, αναιρετικές αμαρτιών, διδαχές εναρέτου βίου. Σώζονται αναφορές θαυματουργιών του της περιόδου αυτής. Η αρχιερατική του διακονία ήταν πολυκύμαντη, γιατί νέες περιπέτειες από ετεροδιδασκαλίες δεν τον άφηναν ν' αφοσιωθεί πλήρως στο πλούσιο ποιμαντικό του έργο απέναντι στο ποίμνιο του.

Μεταβαίνοντας στην Κωνσταντινούπολη για ειρηνευτικούς σκοπούς, προς συμφιλίωση των αυτοκρατόρων Ματθαίου Κατακουζηνού και Ιωάννου Ε' Παλαιολόγου, τον Μάρτιο του 1354, αιχμαλωτίσθηκε από τους Τούρκους στην Καλλίπολη. Μεταφέρθηκε στην Προύσα και τη Νίκαια και εκμεταλλεύθηκε την ευκαιρία ο πολύσοφος να έχει εξαιρετικά ενδιαφέρουσες θεολογικές συνομιλίες με τους Τούρκους. Την άνοιξη του 1355, με την καταβολή λύτρων, απελευθερώθηκε

και μετέβη στην Κωνσταντινούπολη, για να συνεχίσει τους αντιαρειτικούς αγώνες, αυτή τη φορά κατά του Νικηφόρου Γρηγόρα.

Οι λόγοι του «Κατά Γρηγόρα» είναι τα τελευταία του γραπτά έργα. Επιστρέφοντας στη Θεσσαλονίκη συνέχισε το ποιμαντικό του έργο, το οποίο εστέφθη με πολλές θαυματουργίες. Τα τελευταία του λόγια «πυκνώς και πολλάκις» ήταν «τα επουράνια εις τα επουράνια». Εκοιμήθη το φθινόπωρο του 1359.

Η μνήμη του ετιμάτο στις 13 Νοεμβρίου μετά του Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου. Γι' αυτό και χαρακτηρίζεται και ως νέος Χρυσόστομος. Έτσι αναφέρεται στο παρεκκλήσιο των Αγίων Αναργύρων της ιεράς μονής Βατοπαιδίου και στον ιερό ναό των Αγίων Τριών της Καστοριάς. Το 1368 επί του φίλου και εξαίρετου εγκωμιαστού και βιογράφου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως αγίου Φιλοθέου Κοκκίνου καθιερώθηκε η μνήμη του τη Β' Κυριακή των Νηστειών. Αυτή καθιερώθηκε ως προέκταση της Κυριακής της Ορθοδοξίας, γιατί ο άγιος θεωρήθηκε προστάτης της Ορθοδοξίας και ακραιφνής πρόμαχος της. Η μνήμη του τιμάται και στις 14 Νοεμβρίου.

Πλήθος τοιχογραφιών και φορητών εικόνων του αγίου σώζονται, αφού σύντομα μετά την κοίμησή του τιμήθηκε στη Θεσσαλονίκη, την Καστοριά, τη Βέροια και το Άγιον Όρος.

Πρώτος βιογράφος του, όπως αναφέραμε, στον οποίο βασίζονται και όλοι οι πολλοί κατοπινοί του είναι ο άγιος Φιλόθεος ο Κόκκινος, ο οποίος είναι και ο πρώτος υμνογράφος του. Έγκωμιο έγραψε ο πατριάρχης Νείλος, ενώ κανόνες συνέθεσαν ο άγιος Μάρκος ο Ευγενικός, οι οποίοι θεωρούνται απωλεσθέντες, και ο Γεννάδιος Σχολάριος. Νέα πλήρη ακολουθία συνέθεσε ο μοναχός Γεράσιμος Μικραγιαννίτης. Υπάρχει πλούσια βιβλιογραφία για τον πολυτιμημένο άγιο με βάση τα πολύτιμα έργα του.

Τα τίμια και χαριτόβρυτα λείψανά του φυλάγονται στον προς τιμή του μητροπολιτικό ιερό ναό της Θεσσαλονίκης, της οποίας είναι συμπολιούχος με τον άγιο μεγαλομάρτυρα Δημήτριο τον Μυροβλήτη.

Πηγή: Μοναχού Μωϋσέως Αγιορείτου, Βατοπαιδινό Συναξάρι, Έκδοσις Ιεράς Μεγίστης Μονής Βατοπαιδίου, Άγιον Όρος 2007.